

ЧЕТВЪРТ ВЕК ПО ПЪТЯ НА СОЦИАЛИЗМА¹

Тодор Живков

Успехите, които постигнахме през изтеклия четвърт век в изграждането на икономическата мощ на България, ни радват не сами по себе си. Българската комунистическа партия винаги е поставяла и поставя над всичко човека; грижата за човека винаги е била и е нейна първостепенна грижа.

Много са измеренията, които характеризират повишаването на жизненото равнище на нашия народ. Да вземем например реалния доход на човек от населението. Само през периода 1953—1968 година той е нараснал от 341 лева на 933 лева (по цени 1952 г.) или близо три пъти. Последователно у нас се провежда линията на постепенно увеличаване на работната заплата и намаляване цените на стоките за народно потребление, израз на която е и постановлението на Централния комитет на партията и Министерския съвет за по-нататъшно повишаване жизненото равнище на народа, публикувано преди няколко дни.

Увеличи се значително и фондът за потребление. През 1952 година средният размер на потреблението на един човек от населението е бил 234 лева. През 1968 година той достигна 695 лева.

Съществено се измени и самата структура на фонда за лично потребление, в полза на такива хранителни продукти, като месо, масло, захар и захарни изделия, а също на стоките за културно-битови нужди.

Увеличи се и общият размер на обществените фондове за потребление. За периода 1953—1968 година това увеличение е близо 7 пъти, като само на пенсионните фондове то е 9,4 пъти. Разходите за здравеопазване и социални грижи през 1952 година са били 19 лева на човек, а през 1968 година — 138 лева. Но нашият идеал не е просто материално удовлетворената човешка личност, не е само човекът-потребител на материални блага.

Верни на своето разбиране за смисъла на живота и на нашата борба, през всички тези години ние строехме не просто високоразвито икономическо общество, а социалистическо общество, със социалистическа промишленост и социалистическо селско стопанство, със социалистическа икономика и общественно-политическо устройство, със социалистическа, комунистическа идеология и култура.

Културната революция в България беше и е неотделима съставна част от нашата социалистическа революция, от революционното преустройство на нашето общество от капиталистическо в социалистическо общество. Тя се опираше както на общите закономерности на социалистическата революция, открити от класиците на марксизма-ленинизма и успешно приложени в Съветския съюз и по-късно и в другите социалистически страни, така и върху

¹ Из доклада на първия секретар на ЦК на БКП и председател на Министерския съвет пред тържественото събрание на 8 септември в столицата, по случай 25-годишнината от социалистическата революция в България.

някои специфично български традиции в областта на идеологическия и културния живот, които бяха злязени от нашата партия и развити в съответствие с новия етап.

Когато преди шест века България попадна под чуждо иго, тя вече беше създала голяма за времето си култура. Робството прекъсна нейното свободно развитие. Но прекратило развитието на културата на господстващата класа и на държавната власт, то остави една възможност за културна изява — устното народно творчество.

Именно поради това, когато в края на петвековното робство се създадоха условия за нашето национално Възраждане, живото и животворно народно творчество стана един от главните извори на новата българска култура. Естествено и закономерно нашето Възраждане издигна такива титани, като Георги Сава Раковски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Васил Левски, които органично съчетаха в себе си революционната националноосвободителна дейност и революционната културно-просветителска дейност.

В условия на чуждо господство, при пълно отсъствие на държавни грижи за образованието и културата на народа изникнаха също така и такива самобитни български форми като народното училище, народното читалище, самодейният театър. В тях, а също така в манастирите, които бяха преследвани от чуждата държавна власт и намираха единствената си опора в народа, най-светлите народни синове отдаваха сили и енергия за духовното събуждане на народа и народът им даде онова велико име, онова висше звание, което те бяха заслужили — званието народни будители.

Тези дълбоко демократични традиции, този самодееен дух на българската култура като култура на народа не можеха да бъдат изтръгнати от живота и по времето на господството на българската буржоазна държавна власт. Творческият дух на българския народ се оказа по-силен и от чуждото робство, и от господството на буржоазната класа.

Защо стана така?

Българската буржоазия излезе на историческата сцена късно, в едно време, когато в развитите страни капиталистическият строй и неговата идеология бяха в своя зляз и по светът шестуваха социалистическите идеи. Само 13 години след освобождението на България вече възникна БРСДП и поведе упоритата борба за въцдрязиче на социалистическо съзнание в младото работническо движение и в народната интелигенция. Идеите на експлоататорските класи бяха чужди и нечуждичи на народните маси, идеите на социализма им бяха понятни и близки. Младата българска интелигенция в огромното си мнозинство произхождаше от народа, беше закърмена с възрожденски дух и поради това — извънредно податлива за високите идеали на социализма. И съвсем закономерно за онова време — създатели на българското социалистическо движение станаха предимно народните учители, народен учител беше и сам основоположникът на нашата партия, незабравимият Димитър Благоев — Дядото (Ръкопляскания).

От основаването на БКП мнозинството на българската интелигенция беше с нея, а една голяма част — най-добрата и най-влиятелната част на интелигенцията — беше в нейните бойни редове, бореше се и мреше под знамето на комунизма. (Ръкопляскания).

Поради всички тези причини комунистическите идеи с бързи темпове проникваха в културния живот и културата в България още в условията на буржоазната власт — въпреки всички преследвания, включително затворите, безследните изчезвания, разстрелите на най-видни дейци на българската култура.

Истински широки и благодатни възможности за развитието на българската култура обаче се създадоха след победата на народната власт. От култура, опозиционна на буржоазната класа и нейната власт, социалистическата култура се превърна в култура на господстващата работническа класа и всички трудещи се, в култура на новия строй и новата държава, в култура властваща; от култура преследвана и потискана — в култура поощрявана и подкрепяна.

Това доведе и не можеше да не доведе до небивал разцвет на българската култура, до невиджано издигане на общото културно равнище на най-широките народни маси.

Да вземем например народното образование. През изтеклите години ние решихме трите главни задачи, които стояха пред нашата образователна система. Първата задача — това беше превръщането на образователната система в социалистическа образователна система, отговаряща максимално на потребностите на социалистическото развитие. Втората задача — бързо да бъдат създадени необходимите кадри за всички сфери на социалистическото развитие и особено за материалното производство. Третата задача — образователната система да се демократизира последователно, за да се даде на всеки младеж възможност да завърши основно, а след това и средно или професионално образование, за да бъде подготвен да се труди в една или друга област на нашия живот.

Тези три задачи в основни линии са решени и решени успешно. Сега, както е известно, изхождайки от новия етап на нашето развитие, от задачите, които решаваме и ни предстои да решаваме в бъдеще, ние подготвяме реформа на образователната система. Този изключително важен въпрос неотдавна беше обсъден на специален пленум на Централния комитет на партията. Задачата сега е да се създадат условия за преминаване към всеобщо задължително и безплатно единно средно образование за цялото младо поколение — едно историческо завоевание с огромни последици за бъдещето на българската нация!

Успехите в развитието на образователното дело създадоха условия и възможности за бърз подем и на нашия научен фронт. През годините на народната власт коренно преустрои своята работа и невиджано се разрасна Българската академия на науките; създадена беше Академия на селскостопанските науки; бяха изградени десетки научноизследователски институти, ведомствени институти, бази за техническо развитие, изникнаха редица нови висши учебни заведения и пр.

Днес Народна република България разполага с огромна за нейните мащаби армия от научни работници, преподаватели, инженери, учители, агрономи, лекари, архитекти, техници, деца на литературата и изкуството — една могъща интелектуална сила, която рамо до рамо с работническата класа и селяните-кооператори влага знания, талант и ентузиазъм в изграждането на социалистическото общество.

През годините на народната власт ние създадохме значителна материална база за развитието на културата. С по-нататъшния растеж на социалистическата икономика, с повишаването на жизненото равнище на народа ще се подобряват и условията за разгръщането на културната революция. Както е казал нашият народ: „Гладна мечка хоро не играе!“ Днес отдавна са забравени и гладът, и недомяждането, и неграмотността. Но и хорото вече отдавна не е единственото културно развлечение на народа!

Ние вече започнахме преминаването към петдневна работна седмица. Това означава преди всичко още един свободен от работа ден седмично, още един ден в полза на културното развитие, на физкултурата и спорта, на изграж-

дането на всестранно развита човешка личност. Същевременно този рязък скок в увеличаване на свободното от работа време поставя пред нас редица нови задачи и преди всичко — в по-нататъшното развитие на материалната база на културата.

Днес — ще приведа само някои данни — ние имаме 32 драматични театъра, 5 оперни театъра, 7 симфонични оркестра, над 4500 читалища и повече от 11 хиляди библиотеки.

Много ли е това или е малко?

Ако направим едно сравнение с която и да било капиталистическа страна, това би било много.

Ако направим обаче едно допитване до нашия народ, отговорът ще бъде, че всичко това е недостатъчно. Неотдавна под силния натиск на местната общественост ние бяхме принудени да открием нови държавни театри в някои окръзи, въпреки недостига от квалифицирани театрални кадри. Да не говорим за постоянните настойчиви искания за строителство на нови културни и читалищни домове в цялата страна!

Днес България с пълно право може да бъде наречена република на масовата художествена самодейност. (Ръкопляскания). И работата не е само в дълбокия стремеж на народа към красивия свят на изкуството, не е само в бликащите от всички кътчета на страната народни таланти. Разцветът на художествената самодейност в най-голяма степен се дължи на ясната политика на партията и правителството, на огромната подкрепа, която дават на самодейността профсъюзите, масовите организации, цялата наша общественост, на апостолската всеотдайност на самодейците. Ние се гордеем с разцвета на художествената самодейност, със забележителния факт, че у нас над 400 хиляди души активно участвуват в самодейните колективи. Ние виждаме в това едно от доказателствата за преобразяващата и възбуждаща човека сила на социалистическия обществен строй.

А — както е добре известно — всичко, което една комунистическа партия върши, е продиктувано именно от грижата за човека. Това се отнася както до областта на идеологическата дейност, до областта на културната революция, така и до преустройството на нашето селско стопанство и изграждането на мощна промишленост. Ние внедрявахме механизацията на село, за да освободим нашите кооператори от черния и убиващ човека труд, да увеличим и повтним продукцията, да издигнем жизненото равнище и да създадем условия за културен живот на селскостопанския труженик. Такава е целта и на нашата социалистическа индустриализация — да се облекчи трудът на работника, да се повишава производителността на неговия труд, да се произвеждат все повече, по-евтини и по-качествени стоки за задоволяване растящите нужди на народа. Индустриализацията и особено автоматизацията на промишленото производство предизвикват дълбоки прогресивни изменения в професионалната структура, издигат общата културна и специална подготовка на работническата класа, равнището на нейния живот.

В това направление — в изграждането на новото общество, в действителното освобождение и израстването на новата човешка личност — ние виждаме и своите най-големи постижения през изтеклия четвърт век.

Този процес започна с ликвидирането на диктатурата на буржоазията, освещаваща, крепяща и провеждаща експлоатацията на човека от човека, и с установяването на властта на диктатурата на пролетариата — класата, която най-много от всички класи е заинтересована от премахването на експлоатацията и която, за да освободи себе си, трябва да освободи всички други класи и слоеве на обществото.

Освобождението на човека, с други думи, построяването на социалистическото общество — е дълъг, сложен и труден процес. Нашата власт, властта на диктатурата на пролетариата, която в България се осъществява във формата на народната демокрация, извърши голяма работа в това направление и измина голям път както в изграждането на икономическите основи на новото общество, така и в развитието на общественно-политическия живот. И въпреки че ни предстои да изминем още немалък път, големите резултати са налице.

Днес социално-икономическото и идейното единство на нашия народ едва ли може да бъде оспорвано и от най-заклетите врагове на социалистическия обществен строй. Кому не е ясно, че вече няма такава сила на света, която може да върне нашите селяни назад, към капиталистическото село, или да превърне нашата почти двумилionна работническа класа в жива сила на капитала?!

Господари на своята съдба, свободни, образовани и културни, мислещи творчески и упорито бореци се за бъдещето в най-широкия и най-точен смисъл на тази дума, пламенни патриоти и интернационалисти, предани на делото на партията и на комунизма — такива са хората, които израснаха и се оформиха в общественно-политическия кипеж на нашето време и в борбата за всеобщото социалистическо преустройство на България. (Ръкопляскалия). Тези нови хора са нашето най-велико завоевание, на тях се крепи нашият днешен ден, те са нашата спокойна увереност в неминуемото тържество на комунизма в нашето скъпо Отечество — Народна република България! (Продължителни ръкопляскалия).